

ומבארנין: מאי טעמא הוצרכו להוסיף על מדות המזבח?

אמר רב יוסף: משום דלא ספיק מקום המערכה לכל הקרבנות.

אמר ליה אביי: היכי אמרת דלא הספיק מקום הקרבנות, השתא מקדש ראשון דכתיב ביה "יהודה וישראל רבים כחול אשר על היב" ספיק להם מקום המערכה, מקדש שני, דכתיב ביה "כל הקהל כאחד ארבע רבוא" ותו לא, לא ספיק להם מקום המערכה?

אמר ליה רב יוסף לאביי: התם במקדש ראשון הספיק להם מקום המערכה משום דאש של שמים מסייעתן ונתאכלו הקרבנות מהר על גבי המזבח, אבל הכא בבית שני אין אש של שמים מסייעתן, לפיכך הוצרכו להרחיב את מקום המערכה⁽⁵¹⁾.

כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן פזי לפרש הא דהוסיפו בני הגולה על המזבח משום שיתין, בורות לנסכים הוסיפו, כלומר משום דמעיקרא בימי שלמה סבור לפרש הא דכתיב "מזבח אדמה", פירושו שהוא [המזבח] יהא אטום באדמה ולא חלול, והבור של הנסכים היה על יד המזבח, ולא תחתיו כדי שיתקיים דין "מזבח אדמה", והיו הנסכין שותתין לרצפה אל הבור שליד

המזבח. ולבסוף בימי בית שני כשעלו בני הגולה סבור דשתיה כאכילה היינו דניסוך הנסכים הוא כהקטרת חלבים, מה אכילה צריכה להיות מתאכלת במזבח, כלומר על האש, אף שתית הנסכים צריכה להבלע במזבח, ומשום כך הוסיפו בבנין המזבח כדי שהבור שעשו בימי שלמה יהיה בתוך שטח המזבח, ונקבים עשו בראש המזבח עד לבור כדי שירדו הנסכים לשם. ומאי פירושא ד"מזבח אדמה" לדבריהם? לא שיהא חלול, אלא ילפינן שהוא, המזבח, יהיה מחובר באדמה, שלא יבנו לא על גבי כיפום ולא על גבי מחילות אלא על האדמה, ובור של מזבח לא חשוב כיפין לפי שהוא צורך מזבח, כן כתבו התוס'.

אמר רב יוסף: כשחלה רב יוסף נעקר למודו ופעמים שאמר דבר ונזכר ששנה היפך וחזר בו, וכן הוא בסוגיין דאמר רב יוסף היכי אמרינן דטעמא דבני הגולה הוסיפו על המזבח משום דהוצרכו למקום יותר גדול מימי שלמה משום שהאש שסייעה בימי שלמה לא סייעה להם, והא טעמא לאו משום הכי הוא אלא היינו דתניא: כתיב בקרא "ויבנו המזבח על מכוונותיו" מלמד שהניעו בני הגולה לסוף מדותיו של המזבח, שנגלו להם מידות המזבח עד היכן ניתן להרחיב מקומו מה שלא נגלה לשלמה⁽⁵²⁾?! והקשו לו לרב יוסף דהיכי מצנין למימר הכי

שמים מסייעתן, מכל מקום לא יפחתו מל"ב אמה אורך ורוחב, כמבואר ברמב"ם [בית הבחירה ב ג], ומשום דמעלין בקדש ואין מורדין.

52. העולת שלמה כותב שיתכן לומר שמה

פירוש המלבי"ם שלר"א ב"י הוא חובה, ולא היה בנוב וגבעון מזבח שעשה בצלאל, יקשה לכאורה.

51. כתב השפת אמת שאף על פי שלעתיד בבית השלישי שיבנה בב"א יהיה בודאי אש של